

הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת בר-אילן, תואר שני בלימודי משפט, קיץ תשע"ז

מבחן בקורס סוגיות בדיני נזיקין, מועד ב + פתרון

99-672-03 כלכלה ומנהל עסקים

המרצה: פרופ' בני שמואלי; המתרגל: מר יגאל לביא

שנת לימודים תשע"ז | מועד א'

תאריך הבחינה: 7.12.2017 16:00 – 18:30

משך הבחינה: שעותיים.

הנחיות:

- כל חומר עזר אסור בשימוש. קובץ חקיקה וסילבוס מעודכן מצורפים לטופס זה. מובן שלא כל המופיע שם רלוונטי לתשובות.
  - חשוב מאוד: קראו היטב כל שאלה על כל חלקיה בטרם התחלתם לענות עליה. הדבר ימנע כתיבה מיותרת בהמשך.
  - כאשר שאלת משנה כוללת כמה חלקים, יש לענות על כל חלק בנפרד.
  - יש לענות על השאלות על גבי טופס זה, לנמק (גם כשלא כתוב במפורש לעשות כן), להניח הנחות חלופיות או לדון בסוגיות חשובות ומתבקשות וכן להשתמש באסמכתאות במקום שהדבר נדרש.
  - בחלקים מסוימים ישנה בחירה. נא לשים לב היטב.
  - יש להקפיד לא לחרוג מהשורות המסומנות לכל תשובה ולא להוסיף שורות-ביניים. כל חריגה לא תיבדק. מובן שאין חובה לנצל את כל השורות בכל שאלה.
- בהצלחה !

שאלה 1 (45 נק')

א. שני בני דודים, גיא ופלג, בני 14, עלו על רכבת הרים בפארק שעשועים הסמוך לביתם, אך בעקבות הפסקת חשמל כללית במתחם ואי קיומם של אמצעים חלופיים לחידוש החשמל במקום במקרים של הפסקת חשמל, סטתה הרכבת ממסלולה והתהפכה, ושני הנערים נפלו ממנה, נחבלו באופן קשה ונותרו משותקים לכל חייהם. משפחתו של גיא היא מעשירי העיר רמת הששון, וגיא הוא תלמיד מצטיין בכיתתו. לעומת זאת מצבה הכלכלי של משפחתו של פלג, הגרה בפרברי העיר רמת-קל, הוא בכי רע. בעקבות קשיים כלכליים ממושכים, נקלעה המשפחה לחובות כבדים, ובעקבות זאת אחיו הגדולים של פלג נאלצו לפרוש מלימודיהם כבר בכיתה י' ולסייע בפרנסת הבית. משפחותיהם של גיא ופלג פונים אליכם בבקשה למימוש זכויותיהם המשפטיות. דונו באחריות הנזיקית (באיזו עוולה ניתן לתבוע, מהן ההגנות, מהם הנזקים ומהם ראשי הנזק וכן מהם סיכויי התביעה). (20 נק')

א. התביעה תוגש בעוולת הרשלנות כלפי מפעילי המתקן, ויש להוכיח קיומה של חובת זהירות, הפרתה, קיום נזק וקשר סיבתי, בהתאם לדיון בפסקי הדין ועקנין וגורדון.

יש להניח שתביעה נגד חברת החשמל לא תצלח משיקולי מדיניות משפטית, ולאור קיומו של נתבע שהוא כיס עמוק ומפזר נזק קרוב יותר – מפעיל הלונה פארק (בעקבות הטיעונים שהעלו הנתבעים בפסק דין גורדון ודיונו של השופט ברק בהם).

חובה: נראה שלמפעילי פארק השעשועים ישנה חובת זהירות כללית, מושגית, ביחס למשתמשים והנהנים משירותי הפארק. בפסקי הדין נדון הפרמטר של צפיות: נזק גוף אכן צפוי טכנית במהלך שימוש במתקנים עם מידה מסוימת של סכנה כמו מתקני שעשועים. ראוי, נומרטיבית, שמפעילי מתקנים כאלה יצפו לנזק גוף במהלך הפעלתם ויפעלו למנועם.

בנסיבות העניין, נראה שקיימת גם חובת זהירות קונקרטית. על המפעילים היה לוודא שהפסקת חשמל לא תגרום לתקלות ברכבת ההרים. הפסקות חשמל הן דבר שמתרחש מפעם לפעם, ועל מפעילי הפארק היה להחזיק גנרטור חירום שימנע את המצב שהתרחש למעשה. במקרה של הפסקת חשמל ישנה צפיות של ממש לנזק לא רק טכנית אלא גם נורמטיבית, אם לא מוחזק גנרטור שכזה.

הפרת חובת הזהירות: התרשלנות במחדל. מפעילי הפארק לא פעלו למנוע את הפסקת החשמל או לחילופין לא החזיקו גנרטור שישימש תחליף למערכת החשמל הכללית. בהחלט צפוי שהחזקת גנרטור היתה מונעת את הנזק.

על פי נוסחת לרנד הנד, אמצעי המניעה במקרה זה היו זולים לעומת תוחלת הנזק – החזקת גנרטור למצבי חירום של הפסקת חשמל לעומת נזק פוטנציאלי של פגיעות גוף חמורות שיכולות להוביל אף לשיטוק או למוות.

אפשר גם לדון בניסיון למנוע נזקים בהינתן שיש הפסקת חשמל ואין גנרטור – האם וכיצד ניתן היה למנוע נזקי גוף במקרים כאלה, למשל על ידי מניעת הרכבת מסטייה ממסלולה באמצעים כאלה ואחרים כשיש הפסקת חשמל ובכלל (כאן לא הייתה ברירה אחרת, זולה יותר, מעבר להתקנת גנרטור).

הנזק: גופני.

ראשי נזק ממנויים – הוצאות רפואיות; אבדן השתכרות לעתיד.

לשם חישוב אבדן ההשתכרות לעתיד יש להעריך הסתברותית את ההכנסה הצפויה להם.

מאחר שהילדים משותקים לחלוטין (100% נכות), דרך המלך היא חישוב השכר הממוצע במשק כפול תקופת ההשתכרות.

המקרה של גיא מזכיר את עובדות פס"ד ג'ון כהן – מדובר בתלמיד מצטיין ומשפחה במצב סוציו-אקונומי משופר, ולכן הוא יכול לטעון שהיה צפוי להרוויח יותר מהשכר הממוצע במשק.

במקרה של פלג אין סיבה לסטות מהכלל, ויש לפסוק לו לפי הערכה של השכר הממוצע. [יש לשים לב שלא מדובר בדמיון לעובדות פס"ד רים אבו חנא, מאחר שבמקרה שם לא היה צפי שהנפגעת תעבוד בעתיד, ובכל זאת פסקו לה פיצויים. במקרה שלנו אין סיבה לחשוב שפלג לא יכול היה למצוא פרנסה].

ראשי נזק לא ממנויים – כאב וסבל פיזי ונפשי; אבדן הנאות חיים. ייתכן שיוכלו לטעון גם לקיצור תוחלת חיים, ככל שיוכלו להוכיח זאת רפואית.

קשר סיבתי לפי מבחן האלמלא:

אילו החזיקו מפעילי פארק השעשועים גנרטור חירום, או היו פועלים בדרך אחרת למנוע או להתגבר על הפסקת החשמל או למנוע סטיית הרכבת ממסלולה בזמן הפסקת חשמל, יש סיכוי גדול שהנזק היה נמנע או מוקטן.

סיכויי התביעה: נראים טובים מאוד, ולא בטוח שיש הגנות מעבר לניסיון לטעון לפי לרנד הנד להוצאות מניעה גבוהות מאוד.

ב. כיצד הייתה משתנה תשובתכם לחלק א אם נתון שגיא השתולל על רכבת ההרים, ניסה בכל כוחו להיחלץ מחגורת הבטיחות לאחר שהמפעל הותקן וזרק חזיז? (8 נק')

ב. במקרה כזה גיא חשוף להגנה של אשם תורם מכוח סעיף 68. לא ברור אם החזיז תרם לנזק, וגם יש לבחון אם ניסיונו להשתחרר מחגורת הבטיחות סייע להתרחשות הנזק (למשל, אם עף מהמושב עקב כך שלא היה חגור). אם כן, יופחת לו אשם תורם לפי חלקו בנזק. כפי שהוזכר בכיתה, לפי עקרונות חלוקתיים יש להניח שלא יופחת לו כל הפיצוי וגם לא חלקו הגדול, אבל בהחלט ייתכן שיופחתו כמה עשרות אחוזים. אם מעשיו לא תרמו לגרימת הנזק, לא יופחתו לו הפיצויים.

כמו כן יש לבחון אם כחלק מהחובה הקונקרטית היה על מפעילי הלונה פארק לבחון אם העולים על המתקן חגורים ומה היה עליהם לעשות, אם בכלל, כאשר מישהו מנסה להשתחרר מהחגורה.

ייתכן אפוא שהעובדות החדשות הנתונות בחלק זה מגבירות את החובה הקונקרטית ואת הפרת החובה, אם כי, כאמור, לא ברור מהעובדות אם ניסיון ההשתחררות מהחגורה תרם לגרימת הנזק.

ג. כיצד הייתה משתנה תשובתכם לחלק ב לו היו הנערים נהרגים בתאונה? (8 נק')

במקרה זה במקום פיצוי בגין אבדן השתכרות עתידי ניתן לתבוע בגין שנים אבודות. בפס"ד אטינגר נהפכה ההלכה הקודמת בעניין (גבריאלי) והתקבלה דעת המיעוט הקודמת שבה נקבע שלעזבון המנוח ולתלויו עומדת זכות תביעה בגין אובדן ההשתכרות בשנים אלה.

בפסיקה עוקבת (פינץ') נקבע שיש חזקה, הניתנת לסתירה, שאדם מוציא שני שלישים מהשתכרותו, ולכן בפועל יש לפצות בראש נזק זה בשליש מההכנסה הצפויה.

ד. בהנחה שהשופט קיבל את תביעתם של הנערים בחלק א, האם עולה הדבר עם מטרות דיני הנזיקין? (9 נק')

י. קיום מטרות דיני הנזיקין:

פיצוי – התובעים יקבל פיצוי על הנזקים השונים שנגרמו להם, לכן מטרה זו מתמלאת.

צדק מתקן – מפעילי הפארק יפצו את התובעים, לאור אשמם, המתבטא בהפרת החובה שהביאה לנזק, דבר שמקיים את הצדק המתקן.

צדק חלוקתי – מתקיים. מפעילי הפארק הם תאגיד בעל כיס עמוק, והנזק יתפזר על כלל הנהנים משירותי הפארק. לעומתם האזרחים שנפגעו הם חסרי אונים.

הרתעה – תמריץ למפעילי הפארק למנוע הישנות מקרים דומים, בפרט לאור הסיכון הרב הכרוך בשימוש במתקני הפארק.

שאלה 2 (8 נק')

מה הדומה ומה השונה בין הקטנת הנזק לאשם תורם?

הדומה – שתיהן הגנות חלקיות אפשריות המבקשות להפחית את סכום הפיצויים.

השונה – טיעון הקטנת הנזק מתמקד בפעולות שהניזוק היה יכול לנקוט על מנת לצמצם את הפגיעה לאחר שכבר קרתה, ואילו אשם תורם עוסק באחריות היחסית של הניזוק בגרימת הנזק מלכתחילה.

שאלה 3 (12 נק')

אילו בעיות מעלה סוגיית הולדה בעוולה, וכיצד ריכז אותן השופט ריבלין בפס"ד המר נ' עמית? באיזו סוגיה דומה, שנלמדה, פתר השופט ריבלין בעיה מוסרית אחרת, ומה הפתרון שהציע?

בעיית הגדרת נזק – ההגדרה של נזק בס' 2 לפקודת הנזיקין היא אובדן או חיסור של דבר מה, ואילו במקרה שלנו מדובר דווקא במקרה שנולד ילד, כשהטיעון היה שלא היה צריך להיוולד שכן ניתן היה לעלות על כך שייולד עם מום. קשה להשוות את מצבו של הילד לילד ללא מום, שכן החלופה לא הייתה הולדת ילד בריא אלא אי הולדה בכלל.

בעיה מוסרית – הקושי לומר על אדם שהיה עדיף שלא ייוולד, לאור עיקרון קדושת החיים ועדיפות חיים, גם עם מום, על פני אי חיים כלל.

השופט ריבלין פתר במובן מסוים את הבעיה המוסרית בכך שמנע את אפשרות התביעה מהילד והרחיב את תביעת ההורים, על הנזק הממוני דווקא שבגידול הילד.

הסוגיה הדומה היא פיצוי על נזק ממוני בדמות הוצאות על שימוש בשירותי ליווי בפס"ד פלוני, שמעלה בעיות מוסריות של תמיכה בסרסורים ובפעילות בלתי חוקית אם ייפסקו פיצויים בגין הוצאות שירותי ליווי למי שסובל מאין אונות ויכול להגיע לקיום יחסי מין רק עם פרוצות, בהתאם לחוות דעת רפואית. הפתרון שהציע השופט ריבלין שם הוא פסיקת פיצויים בגין כאב וסבל, כנזק לא ממוני, למעשה על מעין אובדן הנאות חיים, שעמו יעשה התובע כרצונו, תחת פיצוי בראש הנזק הממוני של הוצאות.

שאלה 4 – מושגים (30 נק')

בחרו שלושה מושגים מתוך ארבעה והסבירו אותם בקצרה. יש להוסיף דוגמה או לאזכר פסיקה, ספרות וחקיקה במידה והדבר רלוונטי לתשובה. במידה ועניתם על ארבעת המושגים, רק שלושת הראשונים ייבדקו. כל מושג – 10 נקודות.

א. הריון בעוולה (להבדיל מהולדה בעוולה) לא נלמד השנה

מקרה בו אישה נכנסה להריון בעקבות רשלנות רפואית של הרופא שלא ביצע כראוי הליך רפואי שנועד למנוע את הכניסה להריון (כגון קשירת או צריבת חצוצרות). במקרה זה מדובר כשנולד ילד בריא, לעומת מקרה דומה של הולדה בעוולה, בו הילד שנולד הוא בעל מום. עם זאת, למרות שמדובר בילד בריא, הוא יכול לטעון כי הידיעה על כך שהוריו לא רצו להביאו לעולם וניסו להימנע מההיריון הופכת אותו לילד לא רצוי, ולפיכך פוגעת בו. הפסיקה

המקובלת בעולם היא תביעה של ההורים את הרופא/ה בגין הוצאות גידול הילד עד גיל 18, בניכוי ההנאה שמרוויחים ההורים מגידול הילד – הפיצוי הוא הפער בין ההוצאות להנאה.

ב. "מונע הנזק הזול"/"השוקל הטוב"

גישה ייחודית של משטר אחריות מוחלטת שפותחה על ידי קלברזי, מאבות המשפט הכלכלי. לפי גישה זו, את האחריות יש להטיל על מי שהיה יכול למנוע את התרחשות הנזק באופן הזול יותר. הבדיקה לא נעשית עבור המקרה הספציפי, אלא בחינה כללית – קבוצת המזיקים במקרה דומה לעומת קבוצת הניזוקים. לפי גישה זו, ייתכנו מקרים בהם מונע הנזק הזול הוא גורם שלישי, שאינו המזיק ולא הניזוק, ועליו יש להטיל את האחריות.

ג. צדק חלוקתי

אחת ממטרות דיני הנזיקין. מטרה אינסטרומנטלית, שאינה מתמקדת בצדדים עצמם, אלא עושה שימוש בדיני הנזיקין ככלי על מנת להגיע למטרה נוספת – חלוקת העושר בחברה בצורה שוויונית יותר. מטרה זו מבקשת "לחלק את העושה" בצורה נכונה יותר, לעומת מטרת ההרתעה שמבקשת "להגדיל את העושה", כלומר להגדיל את הרווחה המצרפית בחברה. דוגמה לפסיקה לפי עקרון צדק חלוקתי היא פס"ד אבו חנא, בה נפסק שיש לפצות בגין אבדן השתכרות לעתיד גם במקרה בו לפי הנתונים האובייקטיביים לא צפוי שהנפגעת היה יוצאת לשוק העבודה.

ד. הדומה והשונה בין פסק דין גורדון ופסק דין אלסוחה (לעניין הנזק שנגרם ולעניין מי שרשאי לקבל פיצוי בגין נזק זה).

בהלכת גורדון נקבע כי ניתן להטיל אחריות גם בנזק נפשי, מסוג של אובדן נוחות, אך כלפי הניזוק הישיר. מדובר בכל נזק נפשי, גם אם לא פסיכיאטרי-רפואי המעוגן במסמכים. בהלכת אלסוחה הורחב מעגל הזכאים לקבל פיצוי בגין נזק נפשי - אך רק מהותי (מחלת נפש או תגובות נפשיות מהותיות) לבני משפחה מדרגה ראשונה, בהתאם למבחנים שנקבעו בפסק הדין. ההבדלים: מעגל ראשוני מול משני, נזק נפשי מכל סוג שהוא העולה כדי אובדן נוחות ורווחה מול נזק נפשי ממשי פסיכיאטרי.

בחירה בין שאלה 5 לשאלה 6 (5 נק')

לפניכם שתי שאלות. שאלה 5 היא שאלה של היגד, לצורך הקפה בעיגול נכון / לא נכון. רק אם כל ההיגד הוא נכון – סמנו נכון. במידה ומחקתם ותיקנתם, דאגו שהבחירה הסופית תהיה ברורה!

שאלה 6 היא שאלת רב ברירה. הקיפו את אות התשובה הנכונה ביותר. במידה ומחקתם ותיקנתם, דאגו שהבחירה הסופית תהיה ברורה!

כאן יש לכם בחירה. ענו או על שאלה 5 או על שאלה 6, וכדאי מאוד למחוק בקו חוצה את השאלה שהחלטתם לא לענות עליה. במידה ועניתם על שתי השאלות, תיבדק רק שאלה 5. אם עניתם על שתי השאלות ולא ברור אם מחקתם שאלה או לא, תיבדק רק שאלה 5.

שאלה 5 היגד של נכון / לא נכון

זו שאלה של היגד, לצורך הקפה בעיגול נכון / לא נכון. רק אם כל ההיגד הוא נכון – סמנו נכון. במידה ומחקתם ותיקנתם, דאגו שהבחירה הסופית תהיה ברורה!

בעולת התקיפה אין צורך להוכיח נזק ולא כוונה לגרום נזק, אך יש צורך להוכיח כוונה לביצוע המעשה. בעולת הרשלנות יש צורך להוכיח נזק, אך אין צורך להוכיח כוונה – העולה מתקיימת בין אם המעשה נעשה בכוונה ובין אם נעשה ללא כוונה. לא נלמד השנה

נכון / לא נכון

הסבר: יסודות עולת התקיפה המפורטים בסעיף 23 לפקודת הנזיקין כוללים דרישה לכוונה לביצוע המעשה ("שימוש בכוח מכל סוג שהוא, ובמתכוון"), אך לא כוללים דרישה להוכחת נזק ולא כוונה לגרום נזק. בעולת הרשלנות, יסודותיה מופיעים בסעיפים 35-36 לפקודה, אין דרישה להוכחת נזק. בפס"ד אמין נקבע שעולת הרשלנות כוללת גם מקרים של מעשה בכוונה.

שאלה 6 רב-ברירה

זו שאלת רב ברירה. הקיפו את אות התשובה הנכונה ביותר. במידה ומחקתם ותיקנתם, דאגו שהבחירה הסופית תהיה ברורה!

סמנו את המשפט הנכון ביותר:

בהתאם לפס"ד סולטאן, עבירה פלילית יכולה להיות בסיס להפרת חובה חקוקה: לא נלמד השנה

- א. בכל מקרה, מאחר שישנה חזקה שמדובר בפגיעה בסדר הציבורי.
- ב. רק אם מתקיימים תנאי עוולת הפרת חובה חקוקה.
- ג. רק אם החוק הפלילי לא קבע בפירוש שהוא לא מהווה עילה נזיקית.
- ד. בשום מקרה, מאחר שהמחוקק לא התכוון שהעבירה הפלילית תהיה בסיס לעוולה נזיקית.

הסבר: בפס"ד סולטאן השופטת נתניהו הפכה את פסיקת המחוזי בנושא, וקבעה כי עבירה פלילית יכולה להוות בסיס לעוולת הפרת חובה חקוקה כאשר ניתן להוכיח שהסעיף הפלילי הספציפי אכן מקיים את דרישות העוולה, לרבות הדרישה שהחיקוק יהיה לטובת הנפגע, ושהחיקוק לא התכוון לשלול את התרופה האזרחית. תשובה ג נכונה בעיקרה אבל אינה מספיקה, שכן זה אינו הפרמטר היחיד, והתשובה מתחילה במילה "רק" וממעטת, ולכן זה אינו המשפט הנכון ביותר אלא ב.

בהצלחה!

סוגיות בדיני נזיקין: קורס לתואר שני ללא משפטינים – תשע"ז

99-672-03 כלכלה ומנהל עסקים

המרצה: פרופ' בנימין שמואלי המתרגל: מר יגאל לביא

רשימה ביבליוגרפית

* מקורות המסומנים בכוכבית מוזכרים בכיתה ומחייבים כפי שהוזכרו אך אין חובה לקרוא אותם.

א. מבוא כללי ונוסחת האחריות הנזיקית

1. מהם דיני הנזיקין? נוסחת האחריות הנזיקית הבסיסית: תובע, נתבע, עוולה, נזק, קשר סיבתי, תביעה, הגנות.
2. הסעד המבוקש: פיצוי, צו מניעה, צו עשה.
3. ההיסטוריה של דיני הנזיקין: האם צמחו מדיני עונשין או מדיני החוזים?
4. מהי עוולה? מעשה ומחדל: דוגמת רשלנות רפואית או תאונת דרכים מול אי כיסוי בור. מה הנתבע פעל לא טוב, לא פעל מספיק או לא פעל בכלל היכן שהיה צריך לפעול.
5. עולות מסגרת ועולות פרטיקולריות.
6. מהו קשר סיבתי? קשר סיבתי עובדתי לפי מבחן האלמלא: דנ"א 5707/04 מדינת ישראל נ' קרישוב (פורסם בנבו, 5.1.2005); קשר סיבתי משפטי לפי מבחן הצפיות.
7. הנזקים הקלאסיים: נזק גופני, רכוש ונפשי. ע"א 243/83 עיריית ירושלים נ' גורדון, פ"ד (לט) 113 (1) (1985).
8. נזק ראייתי
9. הולדה בעוולה: ע"א 1326/07 המר נ' עמית (פורסם בנבו, 28.5.2012) וביטול הלכת זייצוב נ' כץ.
10. הריון בעוולה.
11. נזקים מול ראשי נזק ממוניים ולא ממוניים.
12. ראש נזק ממוני מסוג אובדן השתכרות: הערכת השתכרות לעתיד – ע"א 591/80 חיו נ' ונטורה, פ"ד לח(4) 393 (1984). הערכת השתכרות לעתיד במקרה של החלפת עבודות; נכות תפקודית מול רפואית; פיצוי בגין אובדן השתכרות בשנים האבודות – ע"א 140/00 עייזבון המנוח אטינגר ז"ל נ' החברה לשיקום ופיתוח הרובע היהודי בעיר העתיקה בע"מ, פ"ד נח(4) 486 (2005). פס' 1 (המתחילה בעמ' 18) - 14, 16 (עד לפני המילים "ברוח זו נפסק..."), 31-17, 35, 48 (עד לפני המילים "דוגמה בולטת"), 50-52, 62 – סוף (אפשר לדלג על הדיון במשפט הזר בנושא הפיצויים העונשיים); השתכרות בפועל או כושר השתכרות? – ע"א 237/80 ברששת נ' האשאש, פ"ד לו(1) 281 (1981)*. בכיתה הוזכרו גם פסקי הדין הבאים: פינץ', ג'ון כהן וע"א 10064/02 מגדל נ' אבו חנא, ס(3) 13 (2005).
13. ראש נזק ממוני מסוג הוצאות רפואיות: מוסד או בית? ע"א 2934/93 סורוקה נ' הבאבו, פ"ד נ(1) 675 (1996)*.
14. ראש נזק לא ממוני מסוג כאב וסבל, הכולל גם צער נפשי: דוגמת פיצוי בגין סרבנות גט; ע"א 11152/04 פלזני נ' מגדל חברה לביטוח בע"מ, פ"ד סא(3) 310 (2006)* – פיצוי עבור קבלת שירותי ליווי.
15. ראש נזק לא ממוני מסוג אובדן הנאות חיים: ע"א 4022/08 אגבבה נ' המועצה המקומית פרדס חנה כרכור (פורסם בנבו, 21.10.2010)*.
16. ראש נזק לא ממוני מסוג קיצור תוחלת חיים: פס"ד אטינגר – בחלק הדין בראש הנזק "קיצור תוחלת חיים", בפס' 81-84.
17. פגיעה באוטונומיה כמקרה מבחן – עוולה, נזק או ראש נזק? ע"א 2781/93 דעקה נ' בית החולים "כרמל", חיפה, פ"ד נג(4) 526. טיפול רפואי ללא הסכמה החולה, תקיפה, פגיעה באוטונומיה. השופט ביניש: פס' 1 (המתחילה בעמ' 13) - 7, 12-16. השופט אור: 15-24, 26-28. השופט שטרסברג-כהן: 27-30, 32-35, 37-52.
18. פיצויים עונשיים מול מוגברים: האם יש להם מקום בדיני הנזיקין? גישה של זדוניות המעשה; האם הרציונל הוא פלילי-הרתעתי או הרתעתי-כלכלי-אזרחי? גישת שאוול ופולינסקי ודחייתה בפסיקה האמריקנית: Mut. Automobile Ins. Co. v. Campbell, 538 U.S. 408 (2003)* – תחימת השיעור וניגוד ל-due process; פס"ד אטינגר.
19. האם נזק הוא הכרחי לתביעת נזיקין? עולות ללא הוכחת נזק כגון תקיפה ולשון הרע – חזקת נזק.
20. שאלת היסוד הנפשי בדיני הנזיקין; עולות בעלות יסוד נפשי וחסרונותיהן; עולות התקיפה – יסוד ה"במתכוון" להתנהגות ולא לתוצאה מול אי חיוב להוכיח נזק.
21. מי יכול להיתבע? המזיק; שולח; מסייע, משדל, שותף, מייעץ; מעסיק; ביטוח; עייזבון.
22. מי יכול לתבוע? הניזוק; ניזוק נפשי במעגל המשני – רע"א 444/87 אלסוחה נ' עייזבון המנוח דוד דהאן ז"ל, פ"ד מד(3) 397 (1990). פס' 1-8, 17-20 (עד לפני המילים "לא למותר להביא" וחזרה לקריאה במילים "בשני המצבים שתוארו...") ועד סוף פסק הדין; מיטיב; עייזבון; תלויים: גיל התלות – ע"א 5/84 יחזקאל נ' אליהו חברה לביטוח בע"מ, פ"ד מה(3) 374 (1991)*. ידועים בציבור כתלויים – ע"א 2000/97 לינדורן נ' קרנית, פ"ד נה(1) 12 (1999)*.
23. הגנות. כיצד אפשר להתגונן? הגנה כללית: קעקוע יסודות העוולה; הגנות כלליות: חסינויות שונות בפקודת הנזיקין: לקטין, לשופט, ללקוי בנפשו; הגנה חלקית: אשם תורם, סעיף 68 לפקודת הנזיקין; הגנה חלקית: הקטנת נזק – דוגמה רכושית של מים הדולפים לחצר השכן ודוגמה גופנית – ע"א 320/87 גנז נ' אריה חברה לביטוח בע"מ, פ"ד מה(1) 743 (1991)*; הגנות ספציפיות בעולות (דוגמת ס' 24 לפק' הנזיקין – הגנות מפני תקיפה).

24. סיכום השאלות העולות מן המבוא: ד"ר 15/88 מלך נ' קורנהויזר, פ"ד מד(2) 89 (1990). ניתן לקריאה עצמאית.

ב. מטרות דיני הנזיקין: פיצוי, צדק מתקן, צדק חלוקתי והרתעה יעילה

25. בנימין שמואלי "קליעה למטרה": הצעת תפיסה פלורליסטית חדשה לדיני הנזיקין המודרניים משפטים לט 233, 234-254 (2009).
26. עמוס הרמן מבוא לדיני נזיקין 3-12 (2006).
27. מטרות המתכונות בצדדים מול מטרות אינסטרומנטליות.
28. האם פיצוי היא מטרה עצמאית?
29. גישות שונות לצדק המתקן: הגישה האריסטוטלית-ווינרבית; גישת הסיכונים ההדדיים של פלטשר.
30. השלכות הצדק החלוקתי (א): ע"א 10064/02 מגדל נ' אבו חנא, ס(3) 13 (2005). צדק חלוקתי. הערכת השתכרות לעתיד של ילד הגדל בסביבה סוציו אקונומית נמוכה.
31. השלכות הצדק החלוקתי (ב): Leslie Bender, A Lawyer's Primer on Feminist Theory and Tort, in FOUNDATION OF TORT LAW 235-244 (Saul Levmore ed., 1994).
32. הרתעה יעילה: הקטנת מספר התאונות והוצאותיהן של התאונות שכבר יקרו.
33. מקרה מבחן 1: ע"א 44/76 אתא חברה לטקסטיל בע"מ נ' שורץ, פ"ד ל(3) 785 (1976). מטרד ליחיד, הרתעה כלכלית. התנגשות בין מטרות.
34. מקרה מבחן 2: דוגמת המפעל.
35. מקרה מבחן 3: בנימין שמואלי "פיצוי נזיקי למסורבות גט" המשפט יב 285 (2007)* – פיצוי נזיקי בגין נזק נפשי למסורבות גט.

ג. משטרי אחריות

36. אשם: נוסחת לרנד הנד ויישומה על ידי הצבת ערכים מספריים בנוסחה וללא הצבת ערכים כאלה.
37. אשם ואשם תורם. סוגי אשם תורם: הפחתת אחוזי האשם של הנזיק מהפיצויים הנפסקים לו; כל אחוז של אשם של הנזיק מאיין פיצויים לגמרי; אשם תורם קומפרטיבי (השוואתי) – בחינה למי מהצדדים יותר אשם והוא יישא בכל.
38. אחריות מוחלטת: חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים, התשל"ה-1975; חוקי פיצויים לעובדים על נזקי גוף בעבודה; חוק פיצוי לנפגעי אסון וורסאי.
39. ההבדל בין אחריות מוחלטת לאשם מבחינת רמת הפעילות (דוגמת הרכבת והגיצים) והצדק.
40. אחריות חמורה – אחריות מוחלטת עם "נגיעות" של אשם או של אשם תורם: חוק האחריות למוצרים פגומים, התש"ס-1980 – לא נדון בכיתה אבל נתבקשה קריאה; היזק על ידי כלב. סעיפים 41-41א ג לפקודת הנזיקין [נוסח חדש].
41. אחריות מוגברת – העברת הנטל: ס' 41 לפקודת הנזיקין – הדבר מדבר בעד עצמו; ס' 40 לפקודת הנזיקין – רשלנות על ידי חיה – רק הוזכר בכיתה אבל נתבקשה קריאה; נזק ראייתי (בשונה מפיצוי פוזיטיבי).
42. מונע הנזק הזול / השוקל הטוב – גישתו של גוידו קלברזי.

ד. הפרת חובה חקוקה ועוולות מסגרת מול עוולות פרטיקולריות

43. סעיף 63 לפקודת הנזיקין.
44. ע"א 145/80 ועקני נ' המועצה המקומית בית שמש, פ"ד לו(1) 113. יסודות עוולת הרשלנות. הפרת חובה חקוקה והיחס בינה לבין רשלנות.
45. ע"א 245/81 סולטאן נ' סולטאן, פ"ד לח(3) 169 (1984). הפרת חובה חקוקה פלילית.
46. עוולות מסגרת מול עוולות פרטיקולריות.

ה. רשלנות

47. סעיפים 22, 35-37 לפקודת הנזיקין.
48. החובה החוזית כבסיס ליחסי שכנות.
49. חובה כמחזיק מקרקעין בהתאם למצבם של המקרקעין ותחזוקתם: ס' 37 לפקודת הנזיקין.
50. פס"ד ועקני. יסודות עוולת הרשלנות.
51. פס"ד גורדון. רשלנות של רשויות מקומיות, יסודות עוולת הרשלנות.

ו. פיצויים לנפגעי תאונות דרכים (= "פלת"די")

52. חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים, התשל"ה-1975.
53. רע"א 8061/95 עוזר נ' אורט חברה לביטוח בע"מ, פ"ד נ(3) 532 (1996). שימוש ברכב, ניצול הכוח המכני של הרכב.
54. ע"א 2199/99 עייזבון המנוח לזר ז"ל נ' רשות הנמלים והרכבות, פ"ד נו(1) 938 (2001). התאבדות כמעשה מכון.
55. דנ"א 10017/02 קרנית נ' מגדל, פ"ד נח(5) 639 (2004). ס' 7(3) לחוק הפלת"ד – נהיגה ללא רישיון.
56. רע"א 9706/08 כלל חברה לביטוח בע"מ נ' כהן נת (פורסם בנבו, 2.2.2009). שוד דרכים מזכה בפלת"ד?

חֲקִיקַת נִבְחָרָת

פְּקוּדַת הַנְּזִיקִין [נוסח חדש]

=====

2. הגדרות

בפקודה זו -

"הורים" - לרבות הורי הורים והורים חורגים;
 "ילד" - לרבות נכד, ילד חורג, עובר, ילד שלא-מנישואין, או ילד מאומץ; ובהסקת מסקנה בדבר קירבה משפחתית, הכלולה לפי הוראות פקודה זו בהגדרות הביטויים "הורים" ו"ילד", יראו את הנולד שלא-מנישואין ואת המאומץ כצאצא כשר של אמו ושל הידוע כאביו או של מאמצו, הכל לפי הענין;
 "נזק" - אבדן חיים, אבדן נכס, נוחות, רווחה גופנית או שם-טוב, או חיסור מהם, וכל אבדן או חיסור כיוצאים באלה;
 "נזק ממון" - הפסד או הוצאה ממשיים הניתנים לשומה בכסף ואפשר למסור עליהם פרטים;
 "נתבע" - לרבות נתבע בתביעה-שכנגד או בתובענה-שכנגד;
 "פגיעה" - נגיעה שלא כדין בזכות משפטית;
 "תובע" - לרבות תובע בתביעה-שכנגד או בתובענה-שכנגד;
 "תובענה" - כל הליך אזרחי לפני בית משפט, לרבות קיזוז ותביעה-שכנגד;

4. מעשה של מה בכך

לא יראו בעוולה מעשה, שאילו היה חוזר ונשנה לא היה בו כדי ליצור תביעה לזכות נוגדת, ואדם בר-דעת ומוזג כרגיל לא היה בא בנסיבות הנתונות בתלונה על כך.

5. הסתכנות מרצון

(א) בתובענה שהוגשה על עוולה תהא הגנה שהתובע ידע והעריך, או יש להניח שידע והעריך, את מצב הדברים שגרמו לנזק וכי חשף עצמו או רכשו למצב זה מרצונו.
 (ב) הוראות סעיף זה לא יחולו על תובענה שהוגשה על עוולה הנובעת מאי-מילוי חובה שהיתה מוטלת על הנתבע מכוח חיקוק.
 (ג) ילד למטה מגיל שנים עשרה לא ייחשב כמסוגל לדעת או להעריך את מצב הדברים שגרמו לנזק או כמסוגל מרצונו לחשוף עצמו או רכשו למצב זה.

8. רשות שופטת

אדם שהוא גופו בית משפט או בית דין או אחד מחבריהם, או שהוא ממלא כדין חובותיו של אדם כאמור, וכל אדם אחר המבצע פעולות שיפוט, לרבות בורר - לא תוגש נגדו תובענה על עוולה שעשה במילוי תפקידו השיפוטי.

9. קטין

(א) לא תוגש תובענה נגד אדם על עוולה שעשה אותה בטרם מלאו לו שנים עשרה שנים.
 (ב) מי שלא מלאו לו שמונה עשרה שנים יכול לתבוע על עוולה, ובכפוף לסעיף קטן (א) - להיתבע עליה; אולם אין להגיש נגדו תובענה על עוולה הנובעת, במישרין או בעקיפין, מחוזה שעשה.

11. מעוולים יחד

היה כל אחד משני בני-אדם או יותר חבים לפי הוראות פקודה זו, על מעשה פלוני, והמעשה הוא עוולה, יהיו חבים יחד על אותו מעשה כמעוולים יחד וניתנים להיתבע עליה יחד ולחוד.

12. אחריות של משתף ומשדל

לענין פקודה זו, המשתף עצמו, מסייע, מייעץ או מפתה למעשה או למחדל, שנעשו או שעומדים להיעשות על ידי זולתו, או מצווה, מרשה או מאשרר אותם, יהא חב עליהם.

18. בן-זוג

אין בן-זוג חב על עוולה שעשה בן-זוגו אלא לפי הוראות סעיפים 11 עד 16.

19. השפעת מוות על עילת תביעה

(א) נפטר אדם - כל עילות תביעה בשל עוולה שהיו עומדות לנפטר או נגדו, יוסיפו לעמוד בעינן, בכפוף להוראות סעיף זה, לטובת עזבונו או נגד עזבונו, הכל לפי הענין.

22. אין המחאה בנזיקין

הזכות לתרופה בשל עוולה, וכן החבות עליה, אינה ניתנת להמחאה אלא מכוח הדין.

23. תקיפה

(א) תקיפה היא שימוש בכוח מכל סוג שהוא, ובמתכוון, נגד גופו של אדם על ידי הכאה, נגיעה, הזזה או בכל דרך אחרת, בין במישרין ובין בעקיפין, שלא בהסכמת האדם או בהסכמתו שהושגה בתרמית, וכן נסיון או איום, על ידי מעשה או על ידי תנועה, להשתמש בכוח כאמור נגד גופו של אדם כשהמנסה או המאיים גורם שהאדם יניח, מטעמים סבירים, שאכן יש לו אותה שעה הכוונה והיכולת לבצע את זממו.
 (ב) "שימוש בכוח", לענין סעיף זה - לרבות שימוש בחוס, באור, בחשמל, בגאז, בריח או בכל דבר או חומר אחר, אם השתמשו בהם במידה שיש בה להזיק.

24. הגנה מיוחדת

בתובענה על תקיפה תהא הגנה לנתבע אם -

- (1) עשה את המעשה בסבירות כדי להגן על עצמו או על זולתו מפני פגיעה בחיים, בגוף, בחירות או ברכוש, והיחס בין הנזק שסביר היה שייגרם מהמעשה לבין הנזק שסביר היה שיימנע על ידיו, היה סביר ;
- (2) השתמש במידה סבירה של כוח כדי למנוע את התובע מהיכנס שלא כדין למקרקעין, או כדי להרחיקו מהם אחרי שנכנס אליהם, או שהה בהם, שלא כדין, והכל כשהנתבע היה תופשם או פעל מכוחו של תופשם; ואולם אם נכנס התובע, או ניסה להיכנס, למקרקעין שלא בכוח, תנאי להגנה הוא שהנתבע ביקש תחילה את התובע שלא להיכנס לשם, או לצאת משם אחרי שנכנס, ונתן לו הזדמנות סבירה למלא בקשתו בדרכי שלום ;
- (3) השתמש במידה סבירה של כוח כדי להגן על החזקתו במיטלטלין שהוא זכאי להחזיק בהם, או כדי להשיבם מידי התובע שלקח אותם ממנו, או עיכב אותם בידו, שלא כדין ; ואולם אם לקח התובע, או ניסה לקחת, את המיטלטלין שלא בכוח, תנאי הוא להגנה שהנתבע ביקש תחילה את התובע שלא לקחת אותם, או להחזירם לו לאחר שלקחם, ונתן לו הזדמנות סבירה למלא בקשתו בדרכי שלום ;
- (4) עשה את מעשהו תוך כדי ביצוע, או סיוע כדין לבצע, צו מעצר או חיפוש, צו מסירה לדין, צו מאסר או צו עיכוב שניתנו על ידי בית משפט או רשות אחרת המוסמכת לכך, ובלבד שהמעשה שמתלוננים עליו הותר באותם צווים אף אם היה פגם בהם או בנתינתם ;
- (5) התובע לא היה שפוי בדעתו או היה לקוי בשכלו או בגופו, והכוח שהשתמש בו הנתבע היה, או נראה שהיה, במידת הנחיצות הסבירה להגנת התובע עצמו או להגנת אנשים אחרים, והשימוש בו היה בתום לב ובלי זדון ;
- (6) הנתבע והתובע היו שניהם חיילים בצבא-הגנה לישראל, והנתבע פעל מכוח דין החל על הצבא ולפי אותו דין ;
- (7) נמחק ;
- (8) עשה בתום לב מעשה שהיה לו יסוד להניח שהוא לטובת התובע, אלא שלפני שעשהו לא היה בידו לקבל את הסכמת התובע, מפני שבנסיבות ההן לא היה בידו התובע לציין את הסכמתו או שהאדם הממונה עליו בדין לא היה בידו להסכים מטעמו, ולנתבע היה יסוד להניח כי טובת התובע מחייבת שלא לדחות את המעשה.

26. כליות שוא

כליות שוא היא שלילת חירותו של אדם, שלילה מוחלטת ושלא כדין, למשך זמן כלשהו, באמצעים פיסיים או על ידי הופעה כבעל סמכות.

27. הגנה מיוחדת

בתובענה שהוגשה על כליות שוא תהא הגנה לנתבע אם -

- (1) עשה את מעשהו תוך כדי ביצוע, או סיוע כדין לבצע, צו מעצר או חיפוש, צו מסירה לדין, צו מאסר או צו עיכוב שניתנו על ידי בית משפט או רשות אחרת המוסמכת לכך, ובלבד שהמעשה שמתלוננים עליו הותר באותם צווים אף אם היה פגם בהם או בנתינתם ;
- (2) התובע היה נתון במשמורת כדין לפי הוראות חקוק ;
- (3) התובע לא היה שפוי בדעתו או היה לקוי בשכלו או בגופו, ושלילת חירותו היתה, או נראה שהיתה, נחוצה באופן סביר להגנת התובע עצמו או להגנת אנשים אחרים ובוצעה בתום לב ובלי זדון ;
- (4) המעשה שהתובע מתלונן עליו היה מעשה, שהאדם שעשהו היה צפוי לעונש לפי הוראות חקוק אילולא עשהו ;
- (5) הנתבע והתובע היו שניהם חיילים בצבא-הגנה לישראל והנתבע פעל מכוח דין החל על הצבא ולפי אותו דין ;
- (6) הנתבע הוא הורו או אפוטרופסו או מורהו של התובע, או שהיחס שלו אל התובע דומה לשל הורו או אפוטרופסו או מורהו, והוא שלל מהתובע את חירותו שלילה ארעית בלבד לזמן שהיה נחוץ באופן סביר למען ייטיב דרכו.

29. הסגת גבול במקרקעין

הסגת גבול במקרקעין היא כניסה למקרקעין שלא כדין, או היזק או הפרעה בידי אדם למקרקעין שלא כדין ; אך אין תובע יכול להיפרע פיצויים על הסגת גבול במקרקעין אלא אם סבל על ידי כך נזק ממון.

...

35. רשלנות

עשה אדם מעשה שאדם סביר ונבון לא היה עושה באותן נסיבות, או לא עשה מעשה שאדם סביר ונבון היה עושה באותן נסיבות, או שבמשלח יד פלוני לא השתמש במיומנות, או לא נקט מידת זהירות, שאדם סביר ונבון וכשיר לפעול באותו משלח יד היה משתמש או נוקט באותן נסיבות - הרי זו התרשלנות ; ואם התרשל כאמור ביחס לאדם אחר, שלגביו יש לו באותן נסיבות חובה שלא לנהוג כפי שנהג, הרי זו רשלנות, והגורם ברשלנותו נזק לזולתו עושה עוולה.

36. חובה כלפי כל אדם

החובה האמורה בסעיף 35 מוטלת כלפי כל אדם וכלפי בעל כל נכס, כל אימת שאדם סביר צריך היה באותן נסיבות לראות מראש שהם עלולים במהלכם הרגיל של דברים להיפגע ממעשה או ממחדל המפורשים באותו סעיף.

37. אחריות בעל מקרקעין כלפי מסיג גבול

האחריות לפי סעיפים 135-36 של בעל מקרקעין או של תופשם, בשל מצבם של המקרקעין, תחזוקתם או תיקונם, לא תחול כלפי מי שנכנס למקרקעין כמסיג גבול, אלא אם הוכיח התובע שנכנס בתום לב ובלי כוונה לעבור עבירה או לעשות עוולה.

40. חובת הראיה ברשלנות לגבי חיה

בתובענה שהוגשה על נזק והוכח בה שתי אלה :

- (1) הנזק נגרם על ידי חיה שאינה חיות-בר, או על ידי חיה שאינה חיות-בר אלא שהנתבע ידע, או חזקה עליו שידע, כי היא מועדת לעשות את המעשה שגרם את הנזק ;
- (2) הנתבע היה בעל אחת החיות האמורות או היה ממונה עליה - על הנתבע הראיה שלא היתה לגביה התרשלנות שיחוב עליה.

41. חובת הראיה ברשלנות כשהדבר מעיד על עצמו

בתובענה שהוגשה על נזק והוכח בה כי לתובע לא היתה ידיעה או לא היתה לו יכולת לדעת מה היו למעשה הנסיבות שגרמו למקרה אשר הביא לידי הנזק, וכי הנזק נגרם על ידי נכס שלנתבע היתה שליטה מלאה עליו, ונראה לבית המשפט שאירוע המקרה שגרם לנזק מתיישב יותר עם המסקנה שהנתבע לא נקט זהירות סבירה מאשר עם המסקנה שהוא נקט זהירות סבירה - על הנתבע הראיה שלא היתה לגבי המקרה שהביא לידי הנזק התרשלנות שיחוב עליה.

41א. נזקים שנגרמו על ידי כלב

בתובענה בשל נזק לגוף שנגרם על ידי כלב, חייב בעליו של הכלב או מי שמחזיק בכלב דרך קבע (להלן - הבעלים) לפצות את הניזוק, ואין נפקא מינה אם היתה או לא היתה התרשלות מצדו של הבעלים.

41ב. הגנות

בתובענה לפי סימן זה לא תהא הגנה לבעלים, אלא אם כן הנזק נגרם עקב אחד מאלה -
 (1) התגרות של הניזוק בכלב;
 (2) תקיפת הניזוק את הבעלים, את בן זוגו, הורו או ילדו;
 (3) הסגת גבול של הניזוק במקרקעין של הבעלים.

41ג. שמירת דינים

אין סימן זה גורע מזכויות אחרות לפי פקודה זו או לפי כל דין אחר.

63. הפרת חובה חקוקה

(א) מפר חובה חקוקה הוא מי שאינו מקיים חובה המוטלת עליו על פי כל חיקוק - למעט פקודה זו - והחיקוק, לפי פירושו הנכון, נועד לטובתו או להגנתו של אדם אחר, וההפרה גרמה לאותו אדם נזק מסוגו או מטבעו של הנזק שאילו נתכוון החיקוק; אולם אין האדם האחר זכאי בשל ההפרה לתרופה המפורשת בפקודה זו, אם החיקוק, לפי פירושו הנכון, התכוון להוציא תרופה זו.
 (ב) לענין סעיף זה רואים חיקוק כאילו נעשה לטובתו או להגנתו של פלוני, אם לפי פירושו הנכון הוא נועד לטובתו או להגנתו של אותו פלוני או לטובתם או להגנתם של בני-אדם בכלל או של בני-אדם מסוג או הגדר שעמם נמנה אותו פלוני.

68. אשם תורם

(א) סבל אדם נזק, מקצתו עקב אשמו שלו ומקצתו עקב אשמו של אחר, לא תיכשל תביעת פיצויים בעד הנזק מחמת אשמו של הניזוק, אלא שהפיצויים שייפרעו יופחתו בשיעור שבית המשפט ימצא לנכון ולצודק תוך התחשבות במידת אחריותו של התובע לנזק; אולם האמור בזה אין כוחו יפה להכשיל הגנה הנובעת מחוזה, ואם חל על התביעה חוזה או דין המגבילים את החבות, לא ייפרע התובע פיצויים למעלה מן הגבול שנקבע כאמור.
 (ב) הופחתו הפיצויים לפי סעיף קטן (א), יקבע בית המשפט וירשום את סך כל הפיצויים שהתובע היה יכול להיפרע אילו לא אשמו.
 (ג) הוראות הסעיפים 111-83 יחולו כל אימת שנמצאו שנים או יותר חבים לפי סעיף קטן (א) על נזק שנגרם לאדם, או שהיו חבים אילו נתבעו לדין.

76. פיצויים

פיצויים אפשר שיינתנו הם בלבד או בנוסף על ציווי או במקומו; אלא שאם -
 (1) סבל התובע נזק, יינתנו פיצויים רק בשל אותו נזק שעלול לבוא באורח טבעי במהלכם הרגיל של הדברים ושבא במישרין מעולת הנתבע;
 (2) סבל התובע נזק ממון, לא יינתנו לו פיצויים בשל הנזק אלא אם מסר פרטים עליו בכתב התביעה או בצירוף לו.

78. זכותם של תלויים לפיצויים

גרמה עוולה למותו של אדם, והיה אותו אדם, אילו לא מת, זכאי אותה שעה לפיצויים לפי פקודה זו בעד חבלת גוף שגרמה לו העוולה - יהיו בן זוגו, הורו וילדו זכאים לפיצויים מן האדם האחראי לעוולה.

חוק האחריות למוצרים פגומים, התש"ס-1980

1. הגדרות

בחוק זה -
 "יצרן" - אדם העוסק למטרות מסחריות בייצור מוצרים או בהרכבתם, לרבות -
 (1) המציג עצמו כיצרן של מוצר במתן שמו או סימנו המסחרי או בכל דרך אחרת;
 (2) יבואן שייבא לישראל למטרות מסחריות מוצר שיוצר בחוץ לארץ;
 (3) ספק של מוצר שהיצרן שלו בארץ או היבואן שלו אינם ניתנים לזיהוי על פניו;
 "ייצור" - יפורש בהתאם להגדרת "יצרן";
 "מוצר" - לרבות רכיב ואריזה של מוצר, מוצר המחובר למקרקעין, ובנין;
 "נזק גוף" - מוות, מחלה, פגיעה או ליקוי גופני, נפשי או שכלי.

2. אחריות היצרן

(א) יצרן חייב לפצות את מי שנגרם לו נזק גוף כתוצאה מפגם במוצר שייצר (להלן - הנפגע), ואין נפקא מינה אם היה או לא היה אשם מצד היצרן.
 (ב) נגרם הנזק על ידי רכיב פגום, יהיו אחראים הן יצרן המוצר והן יצרן הרכיב.
 (ג) מוצר שהיצרן שלו בארץ או היבואן שלו אינם ניתנים לזיהוי על פניו יהיה הספק שלו פטור מאחריות לפי חוק זה אם מסר לנפגע, תוך זמן סביר לאחר דרישתו, פרטים שלפיהם ניתן לאתר את שם היצרן, היבואן או ספק שממנו קנה את המוצר, ואת המען המלא של מקום עסקם.

3. מוצר פגום

(א) מוצר הוא פגום ככל אחת מאלה:
 (1) מחמת ליקוי בו הוא עלול לגרום נזק גוף;

(2) בנסיבות הענין נדרשות אזהרות או הוראות טיפול ושימוש מטעמי בטיחות והן לא ניתנו או שאינן מתאימות בהתחשב בסכנה הכרוכה במוצר.
(ב) חזקה שהמוצר היה פגום אם נסיבות המקרה מתיישבות יותר עם המסקנה שהיה פגום מאשר עם המסקנה שהיה תקין.

4. הגנות

(א) בתובענה לפי חוק זה לא תהא ליצרן הגנה אלא באחת מאלה:
(1) הפגם שגרם לנזק נוצר אחרי שהמוצר יצא משליטתו; הוכיח היצרן שהמוצר המסוים עבר בדיקות בטיחות סבירות לפני שיצא משליטתו, חזקה שהנזק נגרם לנפגע על ידי פגם שנוצר לאחר מכן;
(2) לפי רמת ההתפתחות המדעית והטכנולוגית שהיתה בעת שהמוצר יצא משליטתו, לא יכול היה היצרן לדעת שמבחינת התכנון לא עמד המוצר ברמת הבטיחות הסבירה;
(3) המוצר יצא משליטת היצרן שלא מרצונו, והוא נקט באמצעים סבירים למניעת יציאתו משליטתו, ולהזהרת הציבור הנוגע בדבר מפני הסיכון הכרוך במוצר;
(4) הנפגע ידע על הפגם במוצר ועל הסיכון הכרוך בו, וחשף עצמו מרצון לסיכון זה.
(ב) לא תהיה זו הגנה ליצרן שהתרשלות הנפגע תרמה לגרימת הנזק, אולם אם נהג הנפגע בהתרשלות חמורה, רשאי בית המשפט להפחית את סכום הפיצויים בהתחשב במידת התרשלותו.
(ג) היה הנפגע למטה מגיל 12 -
(1) לא תחול ההגנה האמורה בסעיף קטן (א) (4);
(2) לא יפחית בית משפט פיצויים לפי סעיף קטן (ב).

5. פיצויים

(א) בחישוב הפיצויים לפי חוק זה בשל אבדן השתכרות ואבדן כושר השתכרות לא תובא בחשבון הכנסה העולה על שילוש השכר הממוצע במשק לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ערב קביעת הפיצויים; היו הפיצויים פטורים ממס הכנסה, יחושבו הפסדי הנפגע לענין פיצויים אלה לפי הכנסתו לאחר ניכוי מס הכנסה החל עליה בעת קביעתם, ובלבד שההפחתה בשל ניכוי המס כאמור לא תעלה על 25 אחוזים מן ההכנסה שלפיה חושבו פיצויים אלה.
(ב) פיצויים לפי חוק זה בשל נזק שאינו נזק ממון לא יעלו על חמישים אלף שקלים; שר המשפטים רשאי, בהתייעצות עם שר האוצר ובאישור ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת, להגדיל את הסכום האמור; הסכום יהיה צמוד למדד המחירים לצרכן מיום קבלת חוק זה בכנסת או מיום הגדלת הסכום, לפי הענין.

6. התיישנות

(א) תקופת ההתיישנות של תביעה לפי חוק זה תהא שלוש שנים.
(ב) לא תוגש תובענה לפי חוק זה אלא תוך עשר שנים מתום השנה שבה יצא המוצר משליטת היצרן.

7. התניה

המתנה על אחריות לפי חוק זה, תנאו בטל; אין בהוראה זו כדי לגרוע מזכות היצרן לשיפוי מאחר, ובלבד שלא ישפה עצמו ממי שהמוצר הגיע לרשותו לצרכים אישיים, משפחתיים או ביתיים.

8. תחולת פקודת הנזיקין

לכל ענין שאין לגביו הוראה מיוחדת בחוק זה יחולו על גרימת נזק על ידי מוצר פגום הוראות פקודת הנזיקין [נוסח חדש] 2, בשנינויים המחוייבים.

9. סייג לתחולה

(א) חוק זה לא יחול על -
(1) בהמות, עופות ודגים חיים;
(2) תוצרת חקלאית אחרת שאינה מעובדת; לענין זה, ניקוי, בירור, הבחלה, אריזה, החסנה וקירור לא ייחשבו כעיבוד.
(ב) חוק זה לא יחול על נזק שנגרם מחוץ לישראל.

10. שמירת דינים

חוק זה אינו בא לגרוע מזכויות לפי פקודת הנזיקין [נוסח חדש] או לפי כל דין אחר.

חוק זכויות החולה, התשנ"ו-1996

1. מטרת החוק

חוק זה מטרתו לקבוע את זכויות האדם המבקש טיפול רפואי או המקבל טיפול רפואי ולהגן על כבודו ועל פרטיותו.

2. הגדרות

בחוק זה -
"בית חולים" - כמשמעותו בסעיף 24 לפקודת בריאות העם, 1940;
"ועדת אתיקה" - ועדה שהוקמה לפי סעיף 24;
"חדר מיון" - מקום המיועד למתן טיפול רפואי דחוף המאויש על ידי רופא אחד לפחות, ושהמנהל הכללי הכיר בו בחדר מיון לענין חוק זה;
"טיפול רפואי" - לרבות פעולות איבחון רפואי, טיפול רפואי מונע, טיפול פסיכולוגי או טיפול סיעודי;
"מוסד רפואי" - בית חולים או מרפאה;
"מטופל" - חולה וכל המבקש או המקבל טיפול רפואי;
"מטפל" - רופא, רופא שיניים, סטז'ר, אח או אחות, מילדת, פסיכולוג, מרפא בעיסוק, פיזיותרפיסט, קלינאי תקשורת, תזונאי-דיאטן, וכן כל בעל מקצוע שהכיר בו המנהל הכללי, בהודעה ברשומות, כמטפל בשירותי הבריאות;

"מידע רפואי" - "מידע המתייחס באופן ישיר למצב בריאותו הגופני או הנפשי של מטופל או לטיפול הרפואי בו ;
 "מיילדת" - "מי שמורשית לעסוק ביילוד לפי פקודת המיילדות ;
 "המנהל הכללי" - "המנהל הכללי של משרד הבריאות ;
 "מנהל מוסד רפואי" - "לרבות ממלא מקומו ;
 "מצב חירום רפואי" - "נסיבות שבהן אדם מצוי בסכנה מיידית לחייו או קיימת סכנה מיידית כי תיגרם לאדם נכות חמורה בלתי הפיכה, אם לא יינתן לו טיפול רפואי דחוף ;
 "מרפא בעיסוק", "פזיותרפיסט", "קלינאי תקשורת", "תזונאי-דיאטן" - "כהגדרתם בחוק הסדרת העיסוק במקצועות הבריאות, התשס"ח-2008 ;
 "מרפאה" - "כמשמעותה בסעיף 34 לפקודת בריאות העם, 1940, שבה ניתן טיפול רפואי בידי חמישה מטפלים לפחות ;
 "סטז'ר" - "כמשמעותו בפרק ב' 1 לפקודה הרופאים (נוסח חדש), התשל"ז-1976 ;
 "סכנה חמורה" - "נסיבות שבהן אדם מצוי בסכנה לחייו או קיימת סכנה כי תיגרם לאדם נכות חמורה בלתי הפיכה, אם לא יינתן לו טיפול רפואי ;
 "עובד סוציאלי" - "כמשמעותו בחוק העובדים הסוציאליים, התשנ"ו-1996 ;
 "פסיכולוג" - "מי שרשום בפנקס הפסיכולוגים לפי חוק הפסיכולוגים, התשל"ז-1977 ;
 "קופת חולים" - "כמשמעותה בחוק ביטוח בריאות ממלכתי, התשנ"ד-1994 ;
 "רופא" - "מי שמורשה לעסוק ברפואה לפי פקודת הרופאים (נוסח חדש), התשל"ז-1976 ;
 "רופא שיניים" - "מי שמורשה לעסוק ברפואת שיניים, לפי פקודת רופאי השיניים (נוסח חדש), התשל"ט-1979 ;
 "רשומה רפואית" - "מידע לפי סעיף 17 המתועד בדרך של רישום או צילום, או בכל דרך אחרת, לרבות התיק הרפואי של המטופל שבו מצויים מסמכים רפואיים על אודותיו ;
 "השר" - "שר הבריאות .

3. הזכות לטיפול רפואי

(א) כל הנזקק לטיפול רפואי זכאי לקבלו בהתאם לכל דין ובהתאם לתנאים ולהסדרים הנוהגים, מעת לעת, במערכת הבריאות בישראל.
 (ב) במצב חירום רפואי זכאי אדם לקבל טיפול רפואי דחוף ללא התניה.

4. איסור הפליה

מטפל או מוסד רפואי לא יפלו בין מטופל למטופל מטעמי דת, גזע, מין, לאום, ארץ מוצא או מטעם אחר כיוצא באלה.

5. טיפול רפואי נאות

מטופל זכאי לקבל טיפול רפואי נאות, הן מבחינת הרמה המקצועית והאיכות הרפואית, והן מבחינת יחסי האנוש.

6. מידע בדבר זהות המטפל

(א) מטופל זכאי למידע בדבר זהותו ותפקידו של כל אדם שמטפל בו.
 (ב) המנהל הכללי יקבע הוראות בדבר דרכי הזיהוי של מטפל ושל עובד מוסד רפואי.

7. דעה נוספת

מטופל זכאי להשיג מיוזמתו דעה נוספת לענין הטיפול בו ; המטפל והמוסד הרפואי יסייעו למטופל בכל הדרוש למימוש זכות זו.

8. הבטחת המשך טיפול נאות

עבר מטופל ממטפל אחד לאחר או ממוסד רפואי אחד לאחר, יהיה המטופל זכאי, לפי בקשתו, לשיתוף פעולה של המטפלים והמוסדות הרפואיים הקשורים לטיפול הרפואי בו, לשם הבטחת ההמשך הנאות של הטיפול.

9. קבלת מבקרים

מטופל המאושפז במוסד רפואי רשאי לקבל מבקרים בזמנים ועל פי הסדרים שקבע מנהל המוסד הרפואי.

10. שמירה על כבודו ופרטיותו של המטופל

(א) מטפל, כל מי שעובד בפיקוחו של המטפל וכן כל עובד אחר של המוסד הרפואי ישמרו על כבודו ועל פרטיותו של המטופל בכל שלבי הטיפול הרפואי.
 (ב) מנהל מוסד רפואי יקבע הוראות בדבר שמירה על כבודו ועל פרטיותו של המטופל הנמצא במוסד הרפואי.

11. טיפול רפואי במצב חירום רפואי או סכנה חמורה

(א) בנסיבות שיש בהן לכאורה מצב חירום רפואי או סכנה חמורה, והתבקש מטפל או מוסד רפואי לתת טיפול רפואי לאדם, יבדוק אותו המטפל ויטפל בו ככל יכולתו.
 (ב) לא היתה למטפל או למוסד הרפואי היכולת לטפל במטופל, יפנו אותו במידת יכולתם, למקום שבו יוכל המטופל לקבל את הטיפול המתאים.
 (ג) מנהל מוסד רפואי יקבע סידורים מתאימים לביצוע הוראות סעיף זה.

12. בדיקה רפואית בחדר מיון

(א) פנה מטופל לחדר מיון זכאי הוא לבדיקה רפואית בידי רופא.
 (ב) מצא הרופא הבדוק כי המטופל זקוק לטיפול רפואי שאינו סובל דיחוי, יתן לו את הטיפול הרפואי; ואולם, אם אין אפשרות לתת לו את הטיפול הרפואי באותו מקום, יפנה רופא חדר המיון את המטופל למוסד רפואי מתאים, ויבטיח במידת יכולתו את העברתו לאותו מוסד רפואי.
 (ג) מנהל מוסד רפואי שיש בו חדר מיון יקבע סידורים מתאימים לביצוע הוראות סעיף זה.

13. הסכמה מדעת לטיפול רפואי

(א) לא יינתן טיפול רפואי למטופל אלא אם כן נתן לכך המטופל הסכמה מדעת לפי הוראות פרק זה.

- (ב) לשם קבלת הסכמה מדעת, ימסור המטפל למטופל מידע רפואי הדרוש לו, באורח סביר, כדי לאפשר לו להחליט אם להסכים לטיפול המוצע; לענין זה, "מידע רפואי", לרבות -
- (1) האבחנה (הדיאגנוזה) והסכנות (הפרוגנוזה) של מצבו הרפואי של המטופל;
  - (2) תיאור המהות, ההליך, המטרה, התועלת הצפויה והסיכויים של הטיפול המוצע;
  - (3) הסיכונים הכרוכים בטיפול המוצע, לרבות תופעות לוואי, כאב ואי נוחות;
  - (4) סיכויים וסיכונים של טיפולים רפואיים חלופיים או של העדר טיפול רפואי;
  - (5) עובדת היות הטיפול בעל אופי חדשני.
- (ג) המטפל ימסור למטופל את המידע הרפואי, בשלב מוקדם ככל האפשר, ובאופן שיאפשר למטופל מידה מרבית של הבנת המידע לשם קבלת החלטה בדרך של בחירה מרצון ואי תלות.
- (ד) על אף הוראות סעיף קטן (ב), רשאי המטפל להימנע ממסירת מידע רפואי מסויים למטופל, הנוגע למצבו הרפואי, אם אישרה ועדת אתיקה כי מסירתו עלולה לגרום נזק חמור לבריאותו הגופנית או הנפשית של המטופל.

14. אופן מתן הסכמה מדעת

- (א) הסכמה מדעת יכול שתהיה בכתב, בעל פה או בדרך של התנהגות.
- (ב) הסכמה מדעת לטיפול רפואי המנוי בתוספת תינתן במסמך בכתב, שיכלול את תמצית ההסבר שניתן למטופל.
- (ג) נזקק מטופל לטיפול רפואי המנוי בתוספת ונמנע ממנו לתת את הסכמתו מדעת בכתב, תינתן ההסכמה בפני שני עדים, ובלבד שדבר ההסכמה והעדות יתועדו בכתב סמוך ככל האפשר לאחר מכן.
- (ד) במצב חירום רפואי, הסכמה מדעת לטיפול רפואי המנוי בתוספת יכול שתניתן בעל פה ובלבד שדבר ההסכמה יתועד בכתב סמוך ככל האפשר לאחר מכן.

15. טיפול רפואי ללא הסכמה

על אף הוראות סעיף 13 -

- (1) מטפל רשאי לתת טיפול רפואי שאינו מנוי בתוספת, גם ללא הסכמתו מדעת של המטופל אם נתקיימו כל אלה:
  - (א) מצבו הגופני או הנפשי של המטופל אינו מאפשר קבלת הסכמתו מדעת;
  - (ב) לא ידוע למטפל כי המטופל או אפוטרופסו מתנגד לקבלת הטיפול הרפואי;
  - (ג) אין אפשרות לקבל את הסכמת בא כוחו אם מונה בא כוח מטעמו לפי סעיף 16, או אין אפשרות לקבל את הסכמת אפוטרופסו אם המטופל הוא קטין או פסול דין.
- (2) בנסיבות שבהן נשקפת למטופל סכנה חמורה והוא מתנגד לטיפול רפואי, שיש לתיתו בנסיבות הענין בהקדם, רשאי מטפל לתת את הטיפול הרפואי אף בניגוד לרצון המטופל אם ועדת האתיקה, לאחר ששמעה את המטופל, אישרה את מתן הטיפול ובלבד ששוכנעה כי נתקיימו כל אלה:
  - (א) נמסר למטופל מידע כנדרש לקבלת הסכמה מדעת;
  - (ב) צפוי שהטיפול הרפואי ישפר במידה ניכרת את מצבו הרפואי של המטופל;
  - (ג) קיים יסוד סביר להניח שלאחר מתן הטיפול הרפואי יתן המטופל את הסכמתו למפרע.
- (3) בנסיבות של מצב חירום רפואי רשאי מטפל לתת טיפול רפואי דחוף גם ללא הסכמתו מדעת של המטופל, אם בשל נסיבות החירום, לרבות מצבו הגופני או הנפשי של המטופל, לא ניתן לקבל את הסכמתו מדעת; טיפול רפואי המנוי בתוספת יינתן בהסכמת שלושה רופאים, אלא אם כן נסיבות החירום אינן מאפשרות זאת.

16. מינוי בא כוח למטופל

- (א) מטופל רשאי למנות בא כוח מטעמו שיהיה מוסמך להסכים במקומו לקבלת טיפול רפואי; בייפוי הכוח יפורטו הנסיבות והתנאים שבהם יהיה בא הכוח מוסמך להסכים במקומו של המטופל לטיפול רפואי.
- (ב) השר רשאי לקבוע הוראות לענין אופן מתן יפוי הכוח לפי סעיף זה.

17. חובת ניהול רשומה רפואית זכות המטופל

- (א) מטפל יתעד את מהלך הטיפול הרפואי ברשומה רפואית; הרשומה הרפואית תכלול, בין היתר, פרטים מזהים של המטופל והמטפל וכן תכלול מידע רפואי בדבר הטיפול הרפואי שקיבל המטופל, עברו הרפואי כפי שמסר, איבחון מצבו הרפואי הנוכחי והוראות טיפול; ואולם תרשומת אישית של המטפל אינה חלק מהרשומה הרפואית.
- (ב) המטפל, ובמוסד רפואי - מנהל המוסד, אחראים לניהול השוטף והעדכני של הרשומה הרפואית ולשמירתה בהתאם לכל דין.
- (ג) נמסרה רשומה רפואית לשמירה בידי המטופל, יתועד הדבר על ידי המטפל או המוסד הרפואי.

18. זכות המטופל למידע רפואי

- (א) מטופל זכאי לקבל מהמטפל או מהמוסד הרפואי מידע רפואי מהרשומה הרפואית, לרבות העתקה, המתייחסת אליו.
- (ב) חבר בצוות המטפל רשאי למסור למטופל מידע רפואי בתחום עיסוקו בלבד ובתיאום עם האחראי על הצוות.
- (ג) על אף הוראות סעיפים קטנים (א) ו-(ב) רשאי מטפל להחליט שלא למסור למטופל מידע רפואי מלא או חלקי המתייחס אליו, אם המידע עלול לגרום נזק חמור לבריאותו הגופנית או הנפשית של המטופל או לסכן את חייו; החליט המטפל כי אין למסור למטופל מידע כאמור בסעיף קטן זה, יודיע מיד על החלטתו לוועדת האתיקה ויצרף את המידע שלא נמסר למטופל ואת נימוקיו לאי מסירתו.
- (ד) ועדת האתיקה רשאית לאשר את החלטת המטפל, לבטלה או לשנותה.
- (ה) בטרם תיתן ועדת האתיקה את החלטתה, רשאית היא לשמוע את המטופל או אדם אחר.

19. שמירת סודיות רפואית

- (א) מטפל או עובד מוסד רפואי, ישמרו בסוד כל מידע הנוגע למטופל, שהגיע אליהם תוך כדי מילוי תפקידם או במהלך עבודתם.
- (ב) מטפל, ובמוסד רפואי - מנהל המוסד, ינקטו אמצעים הדרושים כדי להבטיח שעובדים הנתונים למרותם ישמרו על סודיות העניינים המובאים לידיעתם תוך כדי מילוי תפקידם או במהלך עבודתם.

20. מסירת מידע רפואי לאחר

- (א) מטפל או מוסד רפואי רשאים למסור מידע רפואי לאחר בכל אחד מאלה:
- (1) המטופל נתן את הסכמתו למסירת המידע הרפואי;
  - (2) חלה על המטפל או על המוסד הרפואי חובה על פי דין למסור את המידע הרפואי;

- (3) מסירת המידע הרפואי היא למטפל אחר לצורך טיפול במטופל;
 (4) לא נמסר למטופל המידע הרפואי לפי סעיף 18(ג) וועדת האתיקה אישרה את מסירתו לאחר;
 (5) ועדת האתיקה קבעה, לאחר מתן הזדמנות למטופל להשמיע את דבריו, כי מסירת המידע הרפואי על אודותיו חיונית להגנה על בריאות הזולת או הציבור וכי הצורך במסירתו עדיף מן הענין שיש באי מסירתו;
 (6) מסירת המידע הרפואי היא למוסד הרפואי המטפל או לעובד של אותו מוסד רפואי לצורך עיבוד המידע, תיקון או דיווח עליו על פי דין;
 (7) מסירת המידע הרפואי נועדה לפרסום בביטאון מדעי, למטרות מחקר או הוראה בהתאם להוראות שקבע השר ובלבד שלא נחשפו פרטים מזהים של המטופל.
 (ב) מסירת מידע כאמור בסעיף קטן (א) לא תיעשה אלא במידה הנדרשת לצורך הענין, ותוך הימנעות מרבית מחשיפת זהותו של המטופל.
 (ג) קיבל אדם מידע לפי סעיף קטן (א), יחולו עליו הוראות סעיף 19 והוראות סעיף זה, בשינויים המחויבים.

...

29. שמירת דינים

- אין בהוראות חוק זה -
 (1) כדי לגרוע מהוראות כל דין;
 (2) כדי לפטור מטופל מחובת תשלום עבור קבלת שירותים רפואיים.

30. תחולה על המדינה

חוק זה יחול גם על המדינה.

...

תוספת

(סעיפים 14, 15)

1. ניתוחים, למעט כירורגיה זעירה.
2. צינתורים של כלי דם.
3. דיאליזה.
4. טיפול בקרינה מייננת (רדיותרפיה).
5. טיפולי הפריה חוץ-גופית.
6. כימותרפיה לטיפול בתהליכים ממאירים.

חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים, תשל"ה-1975

=====

1. הגדרות

בחוק זה -

"תאונת דרכים" - מאורע שבו נגרם לאדם נזק גוף עקב שימוש ברכב מנועי למטרות תחבורה; יראו כתאונת דרכים גם מאורע שאירע עקב התפוצצות או התלקחות של הרכב, שנגרמו בשל רכיב של הרכב או בשל חומר אחר שהם חיוניים לכושר נסיעתו, אף אם אירעו על-ידי גורם שמחוץ לרכב, וכן מאורע שנגרם עקב פגיעה ברכב שחנה במקום שאסור לחנות בו או מאורע שנגרם עקב ניצול הכוח המיכני של הרכב, ובלבד שבעת השימוש כאמור לא שינה הרכב את ייעודו המקורי; ואולם לא יראו כתאונת דרכים מאורע שאירע כתוצאה ממעשה שנעשה במתכוון כדי לגרום נזק לגופו או לרכושו של אותו אדם, והנזק נגרם על ידי המעשה עצמו ולא על ידי השפעתו של המעשה על השימוש ברכב המנועי;
 "נזק גוף" - מוות, מחלה, פגיעה או ליקוי גופני, נפשי או שכלי לרבות פגיעה בהתקן הדרוש לתפקוד אחד מאברי הגוף שהיה מחובר לגוף הנפגע בעת אירוע תאונת הדרכים;
 "שימוש ברכב מנועי" - נסיעה ברכב, כניסה לתוכו או ירידה ממנו, החנייתו, דחיפתו או גרירתו, טיפול-דרך או תיקון-דרך ברכב, שנעשה בידי המשתמש בו או בידי אדם אחר שלא במסגרת עבודתו, לרבות הידרדרות או התהפכות של הרכב או התנתקות או נפילה של חלק מהרכב או מטענו תוך כדי נסיעה וכן הינתקות או נפילה כאמור מרכב עומד או חונה, שלא תוך כדי טיפולו של אדם ברכב במסגרת עבודתו ולמעט טעינתו של מטען או פריקתו, כשהרכב עומד;
 "נפגע" - אדם שנגרם לו נזק גוף בתאונת דרכים, למעט אם נגרם מפגיעת איבה כמשמעותה בחוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה, התשל"ל-1970;
 "פקודת הביטוח" - פקודת ביטוח רכב מנועי (סיכוני צד שלישי) [נוסח חדש], תשל"ל-1970;
 "מבטח" - כמשמעו בפקודת הביטוח, לרבות מי שפטור מחובת ביטוח לפי סעיפים 4 עד 6 לפקודת הביטוח;
 "רכב מנועי" או "רכב" - רכב הנע בכוח מיכני על פני הקרקע ועיקר יעודו לשמש לתחבורה יבשתית, לרבות רכבת, טרקטור, מכונה ניידת הכשירה לנוע בכוח מיכני בכביש ורכב נגרר או נתמך על ידי רכב מנועי, ולמעט כסא גלגלים, עגלת נכים ומדרגות נעות.
 "ישראלי" - אדם הרשום במרשם האוכלוסין המתנהל לפי חוק מרשם האוכלוסין, התשכ"ה-1965, וכן מי שבדיו אשרה לשיבת ארצי לפי חוק הכניסה לישראל, התשי"ב-1952;
 "האזור", "ההסכם", "שטחי האחריות הפלסטינית", "מבטח מהאזור" ו"מבטח משטחי האחריות האזרחית הפלסטינית" - כהגדרתם בפקודת הביטוח.
 "האזורים" - כמשמעותם בחוק יישום חוזה השלום בין מדינת ישראל לבין הממלכה הירדנית ההאשמית, התשנ"ה-1995;

2. אחריות נוהג ברכב

(א) המשתמש ברכב מנועי (להלן - הנוהג) חייב לפצות את הנפגע על נזק גוף שנגרם לו בתאונת דרכים שבה מעורב הרכב.
 (1א) הנוהג ברכב ישראלי חייב לפצות נפגע שהוא ישראלי או תייר חוץ על נזק גוף שנגרם לו בתאונת דרכים שבה מעורב הרכב אף אם התאונה אירעה באזור או בשטחי האחריות האזרחית הפלסטינית או באזורים ויראו את התאונה כאילו אירעה בישראל;
 לענין סעיף זה -
 "תייר חוץ" - במשמעותו בחוק שירותי תיירות, התשל"ו-1976 למעט תושב האזור או תושב שטחי האחריות האזרחית הפלסטינית ובלבד שהוא נפגע במהלך סיור כמשמעותו בחוק האמור;

"רכב ישראלי" - רכב הרשום בישראל או החייב ברישום בישראל לפי כל דין, או רכב שאינו חייב ברישום שבעליו הוא ישראלי.
(ב) היה השימוש ברכב על פי התר מאת בעל הרכב או המחזיק בו, תחול האחריות גם על מי שהתיר את השימוש.
(ג) האחריות היא מוחלטת ומלאה, ואין נפקא מינה אם היה או לא היה אשם מצד הנוהג ואם היה או לא היה אשם או אשם תורם של אחרים.

3. תאונה שבה מעורבים מספר כלי רכב

(א) בתאונת דרכים שבה היו מעורבים מספר כלי רכב, תחול על כל נוהג האחריות לנזקי הגוף של מי שנסע בכלי הרכב שלו.
(ב) נפגע אדם מחוץ לכלי הרכב בתאונת דרכים שבה היו מעורבים מספר כלי רכב, יהיו הנוהגים חייבים כלפיו יחד ולחוד; בינם לבין עצמם ישאו בנטל החיוב בחלקים שווים. לענין חלוקת החבות בין הנוהגים לפי סעיף קטן זה, רואים כלי רכב כמעורב בתאונת דרכים אם בעת התאונה היה מגע בינו לבין כלי רכב אחר או בינו לבין הנפגע.

4. תרופה על נזק גוף

(א) על זכותו של נפגע לפיצוי על נזק גוף יחולו הוראות סעיפים 19 עד 22, 76 עד 88, 86, 83 ו-89 לפקודת הנזיקין [נוסח חדש] (להלן - פקודת הנזיקין), ואולם -
(1) בחישוב הפיצויים בשל אבדן השתכרות ואבדן כושר השתכרות לא תובא בחשבון הכנסה העולה על שילוש השכר הממוצע במשק (להלן - הכנסה מרבית); היה שיעור אבדן השתכרותו ואבדן כושר השתכרותו של הנפגע פחות ממאה אחוזים, תופחת גם ההכנסה המרבית שתובא בחשבון בחישוב הפיצויים, בשיעור שבו פחת ממאה אחוזים; לענין פסקה זו "השכר הממוצע במשק" - השכר הממוצע במשק לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה או השכר הממוצע כמשמעותו בחוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשכ"ח-1968, כפי שהם ערב קביעת הפיצוי, הכל לפי הגבוה יותר.
...

(ג) בית המשפט רשאי ליתן פסק דין על דרך הפשרה לענין זכותו של נפגע לפיצוי לפי חוק זה, אם בעלי הדין הסכימו לתת לבית המשפט סמכות כאמור; פסק הדין יהיה ניתן לערעור ככל פסק דין אחר.
...

7. הגבלת זכאותם של נפגעים

נפגעים אלה אינם זכאים לפיצויים לפי חוק זה:
(1) מי שגרם לתאונה במתכוון;
(2) מי שנהג ברכב תוך הפרת החוק לתיקון דיני העונשין (שימוש ברכב ללא רשות), תשכ"ד-1964, 5, וכן מי שהיה מצוי ברכב בידועו שנוהגים בו כאמור;
(3) מי שנהג ברכב כשאין לו רשיון לנהוג בו למעט רשיון שפגע מחמת אי תשלום אגרה;
(4) מי שהרכב שימש לו, או סייע בידו, לביצוע פשע.
(5) מי שנהג ברכב ללא ביטוח לפי פקודת הביטוח, או כשהביטוח שהיה לו לא כיסה את שימושו ברכב;
(6) בעל הרכב או המחזיק בו, שהתיר לאחר לנהוג ברכב כשאין לו ביטוח לפי פקודת הביטוח או כשהביטוח שיש לו אינו מכסה את החבות הנדונה ושנפגע בתאונת דרכים שאירעה באותה נהיגה, בין בהיותו ברכב ובין מחוצה לו.

7א. זכאותו של נוהג בהיתר לתבוע פיצויים

על אף האמור בסעיף 57(5), מי שנפגע כשנהג ברכב בהיתר מאת בעליו או מאת המחזיק בו, ללא ביטוח לפי פקודת הביטוח, או כשהביטוח אינו מכסה את שימושו ברכב, והוא לא ידע על כך ובנסיבות הענין גם לא היה סביר שיידע, יהא זכאי לתבוע פיצויים מן הקרן כפי שזכאי לכך נפגע לפי סעיף 12(ב).

7ב. זכאותם של תלויים לתבוע פיצויים

תלויים בנפגע יהיו זכאים לתבוע פיצויים לפי חוק זה גם אם הנפגע עצמו לא היה זכאי לכך לפי סעיף 7, ואם היו תלויים במי שנפגע כשנהג ללא ביטוח לפי פקודת הביטוח או כשהביטוח אינו מכסה את החבות הנדונה, יהיו זכאים לתבוע כאמור מן הקרן.

8. ייחוד העילה

(א) מי שתאונת דרכים מקנה לו עילת תביעה על פי חוק זה, לרבות תביעה על פי ביטוח כאמור בסעיף 3(א) ו-2(ב) ובסעיף 3(ד) לפקודת הביטוח, לא תהיה לו עילת תביעה על פי פקודת הנזיקין בשל נזק גוף, זולת אם נפגע בתאונה שנגרמה על ידי אדם אחר במתכוון.
...
(ג) אין בהוראת סעיף קטן (א) כדי לגרוע מתביעה על פי פקודת הנזיקין של מי שאין לו עילת תביעה על פי חוק זה.

9. זכות חזרה

(א) מי ששילם פיצויים המגיעים לפי חוק זה לא תהא לו זכות חזרה על אדם אחר החייב בפיצויים לפי חוק זה זולת הזכות לחזור על אחד מאלה:
(1) מי שאינו זכאי לפיצויים כאמור בסעיף 7;
(2) מי שאין לו ביטוח לפי פקודת הביטוח או כשהביטוח שיש לו אינו מכסה את החבות הנדונה, למעט מי שהיה לו ביטוח שנתי שתקפו פג תוך 30 יום לפני התאונה.
(3) בעל הרכב או המחזיק בו כאמור בסעיף 7א.
(ב) חבותו של מי שחוזרים עליו לפי סעיף קטן (א), תהיה לפי פקודת הנזיקין.
(ג) אין בהוראות סעיף זה כדי לפגוע בזכות החזרה של מעורבים בתאונה לפי סעיף 3 (ב) בינם לבין עצמם.

10. הקמת הקרן

מוקמת בזה קרן לפיצוי נפגעי תאונות דרכים.
...

12. תפקיד הקרן

(א) תפקידה של הקרן היא לפצות נפגע הזכאי לפיצויים לפי חוק זה ואין בידו לתבוע פיצויים מאת מבטח מחמת אחת מאלה:
(1) הנוהג האחראי לפיצויים אינו ידוע;

(2) אין לנוהג ביטוח לפי פקודת הביטוח או שהביטוח שיש לו אינו מכסה את החבות הנדונה; הוראה זו לא תחול לגבי נפגע שאינו ישראלי אשר נהג ברכב המכוסה בכרטיס ביטוח רכב בין-לאומי לפי הוראות פקודת הביטוח.
 (2א) למבטח מונה מנהל מורשה לפי סעיף 68(א)(3) לחוק הפיקוח על עסקי ביטוח, התשמ"א-1981 (להלן - מנהל מורשה), בהוראת המפקח על הביטוח, כמשמעו בחוק האמור, בשל כך שהמבטח אינו יכול לקיים התחייבויותיו, ושר האוצר, לפי המלצת המפקח על הביטוח, אישר כי מן הראוי שהקרן תפעל לפי סעיף זה;
 (3) המבטח נמצא בפירוק.

...
 (ב) במקרים המנויים בסעיף קטן (א) זכאי הנפגע לקבל פיצויים מהקרן כשם שהיה זכאי לקבל ממבטח וכן חייבת הקרן לשלם לבית החולים את הוצאות הטיפול בנפגע כשם שמבטח חייב לשלמן לפי סעיף 28 לפקודת הביטוח.
 ...

22. אחריות המדינה ושלוחיה

(א) בכפוף לאמור בסעיף קטן (ב), דין המדינה לענין אחריות לפי חוק זה כדין כל אדם.
 (ב) בנסיבות שבהן אין המדינה אחראית בנזיקים לפי אחד הסעיפים עד 7 לחוק הנזיקים האזרחיים (אחריות המדינה), התשי"ב-1952, היא תהא פטורה מאחריות גם לפי חוק זה או לפי פקודת הביטוח, והוא הדין במי שפטור מאחריות בנזיקים לפי סעיף 37 לחוק האמור.

חוק איסור לשון הרע, תשכ"ה-1965

=====

1. לשון הרע היא דבר שפרסומו עלול –

- (1) להשפיל אדם בעיני הבריות או לעשותו מטרה לשנאה, לבוז או ללעג מצדם;
- (2) לבזות אדם בשל מעשים, התנהגות או תכונות המיוחסים לו;
- (3) לפגוע באדם במשרתו, אם משרה ציבורית ואם משרה אחרת, בעסקו, במשלח ידו או במקצועו;
- (4) לבזות אדם בשל גזעו, מוצאו, דתו, מקום מגוריו, גילו, מינו, נטייתו המינית או מוגבלותו; ...

א7. (א) הורשע אדם בעבירה לפי חוק זה, רשאי בית המשפט לחייבו לשלם לנפגע פיצוי שלא יעלה על 50,000 שקלים חדשים, ללא הוכחת נזק; חיוב בפיצוי לפי סעיף קטן זה, הוא כפסק דין של אותו בית משפט, שניתן בתובענה אזרחית של הזכאי נגד החייב בו.
 (ב) במשפט בשל עוולה אזרחית לפי חוק זה, רשאי בית המשפט לחייב את הנתבע לשלם לנפגע פיצוי שלא יעלה על 50,000 שקלים חדשים, ללא הוכחת נזק.
 (ג) במשפט בשל עוולה אזרחית לפי חוק זה, שבו הוכח כי לשון הרע פורסמה בכוונה לפגוע, רשאי בית המשפט לחייב את הנתבע לשלם לנפגע, פיצוי שלא יעלה על כפל הסכום כאמור בסעיף קטן (ב), ללא הוכחת נזק.
 (ד) לא יקבל אדם פיצוי ללא הוכחת נזק, לפי סעיף זה, בשל אותה לשון הרע, יותר מפעם אחת.

...